

Standardisering innen fiberarmert kompositt

Etablering av standarder for råmaterialer – Hvorfor og hvordan

Komposittseminaret
15.mai 2008
Elisabeth Hovda
Prosjektleder, Standard Norge

Innhold

- Standardisering og Standard Norge
- Kort informasjon om forprosjektet
- Etablering av CEN/TC 249/WG 15 "Fibre Reinforced Composites"
- Planlagt innhold til WG 15
- Tidsplan til WG 15
- Hvordan kan **du** påvirke?

Standardisering

- Utviklet i takt med samfunnsutviklingen
- Organisert internasjonalt og nasjonalt fra ca 1900 av interessepartene
  - IEC etablert i 1906, ISO etablert i 1947
  - Norsk Elektroteknisk Komite (NEK) opprettet i 1912
  - Norges Standardiseringsforbund (NSF) etablert i 1923 som en uavhengig privat organisasjon
  - Norsk Teknologisenter (NTS) etablert i 1961
(tidl. Norsk Teknologistandardisering / Norsk Verkstedsindustri Standardiseringsssentral)
  - Norges Byggstandardiseringsråd (NBR) etablert 1963
  - Norsk Allmennstandardisering (NAS) etablert 1992

Standard Norge

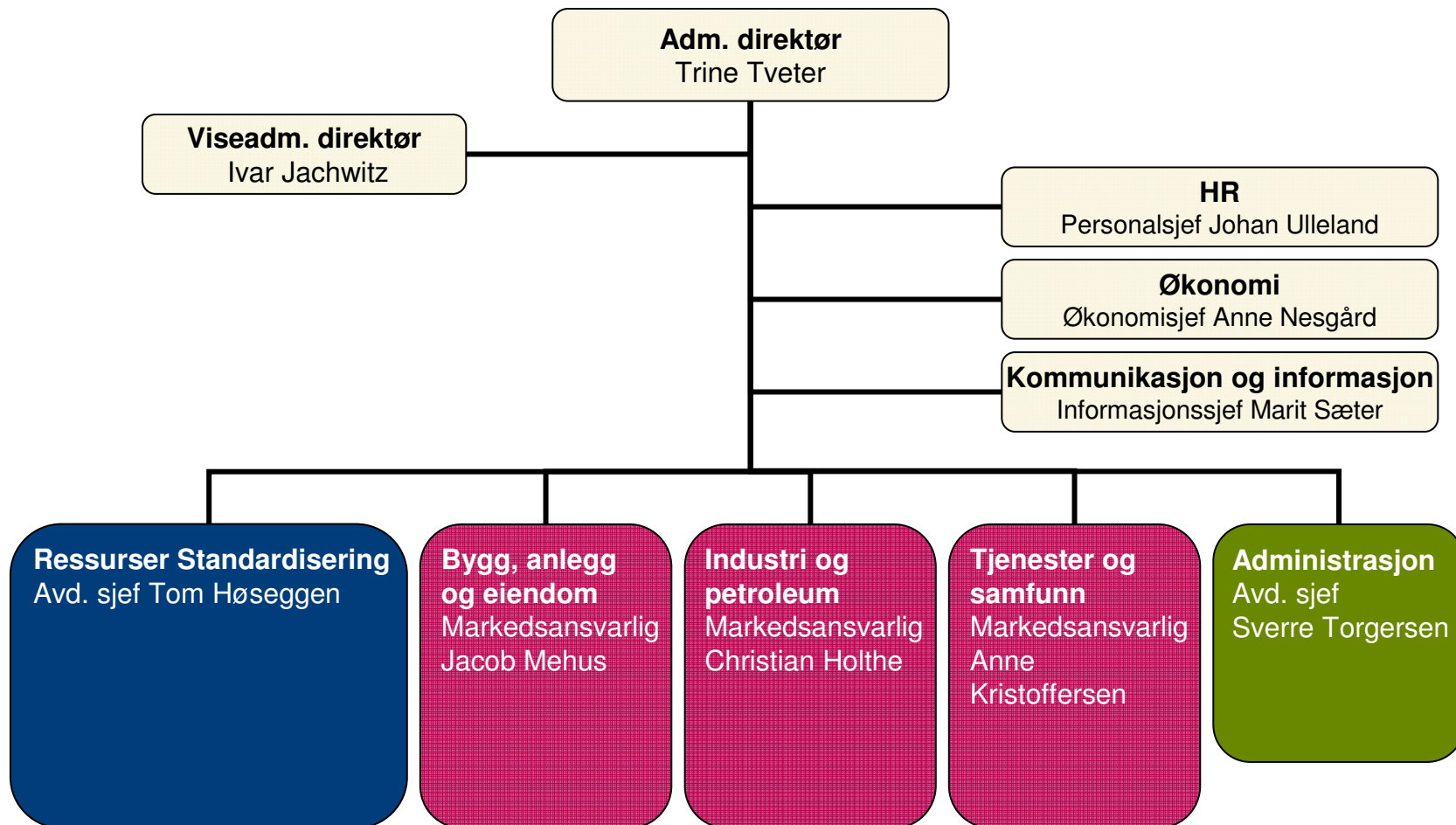

- Etablert i 2003 – røtter tilbake til 1923
- Privat og uavhengig medlemsorganisasjon
- Utvikler standarder på de fleste områder
- Fastsetter årlig ca. 1 200 nye Norsk Standard
- Norge er medlem i CEN og ISO
- Ca. 70 ansatte
  - standardiseringen totalt: ca. 100
- Non-profit – inntekter tilbakeføres til standardiseringsarbeid
- Forskningsinstitusjon ihht. SkatteFUNN

Organisasjonen

per 1. juni 2007

Kostnader og inntekter

Samlede tall for 2007 (inkl. finansinntekter)

**Totale inntekter:
ca. 79,9 mill. kroner**

Inkl. grunnbevilgning fra
NHD: 25 mill. kroner

**Totale kostnader:
ca. 79,2 mill. kroner**

Finansiering

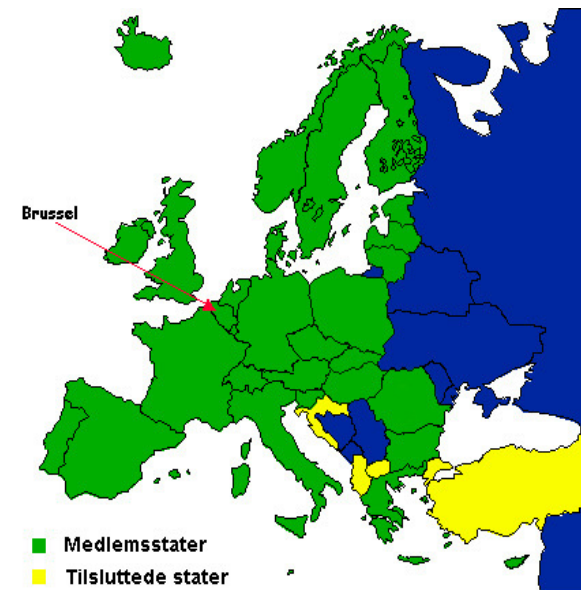
- Royalty fra salg av standarder
- Statstilskudd fra Nærings- og handelsdep.
- Prosjektfinansiering
  - direkte støtte fra næringslivet og andre interessenter
- Andre tjenester og medlemskontingent
- Europeiske midler via EU-kommisjonen og EFTA

Hva er CEN?

- Etablert på 70-tallet
- 30 nasjonale medlemmer
- Sentralsekretariat i Brussel
- Produsert ca. 11 500 standarder
- Ca. 4 200 standardiseringsprosjekter/standarder under utvikling
- Ca. 275 aktive tekniske komiteer
- www.cen.eu
- Ikke en EU-organisasjon

Hva er ISO?

- Etablert i 1947
- Består av 158 nasjonale medlemmer
  - 103 fullverdige medlemmer
  - 46 observatørmedlemmer
  - 9 medlemmer fra land med svært lav nasjonaløkonomi
- Sentralsekretariat i Genève
- Produsert 16 500 standarder
- Ca. 3 400 standardiseringsprosjekter (WI)
- 193 aktive tekniske komiteer (TC)
- Ca 2 250 arbeidsgrupper (WG)
- www.iso.org

Forskjeller ved ISO, EN og NS

Standarder

ISO

EN

NS

- Det er frivillig å fastsette internasjonale standarder (ISO/IEC) som Norsk Standard
- Alle europeiske standarder (EN) blir fastsatt som Norsk Standard (NS-EN)
- Over 95 % av alle Norsk Standard fastsatt i 2006 var av europeisk (NS-EN) eller internasjonal (NS-EN ISO eller NS-ISO) opprinnelse
- Ca. 30 % av alle europeiske standardiseringsprosjekter er *mandaterte*, dvs. knyttet til et *direktiv*

Hovedprinsipper for standardiseringsarbeidet

- **Åpenhet**
  - alle kan delta; bedrifter, myndigheter, forskningsinstitusjoner, forbrukere og arbeidstakere
- **Frivillighet**
  - basert på frivillig deltakelse fra interesserte/berørte parter
- **Konsensus**
  - siktemålet er enighet, innebærer prosess og forhandlinger

Forprosjekt for standardisering av råmateriale

Konsekvens av ingen/lite standardisering

- Komplisert for brukere å spesifisere en bestilling
- Komplisert kvalifisering av material og produksjon
- Mange unødige feil og problemer
- Dette fører til mindre utbredelse av kompositt enn det som er det naturlig potensiale

Forprosjekt standardisering av råmateriale

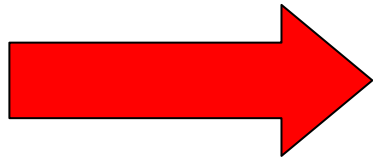
- NKF – Norsk Komposittforbund vurdert standardisering av råmateriale i mange år
- Kartlegge markedetsbehovet
  - 7000-8000 Komposittbedrifter i Europa
  - 1,2 tonn komposittmateriale produsert årlig
  - 8 – 10 milliarder €
- Dokumentasjon av råmateriale vil forenkle kvalitetssikring og kvalitetskontroll og føre til redusert testing og kvalitetsgodkjennelse
- Hva ønsker vi? Nasjonal standard, europeisk standard eller internasjonal standard?

Slutføring og resultat av forprosjekt

- Presentasjon ved CEN/TC 249 *Plastics*

WG 15 "Fibre Reinforced Composites"

Formann: Jon Taby (FiReCo)

Sekretær: Elisabeth Hovda (Standard Norge)

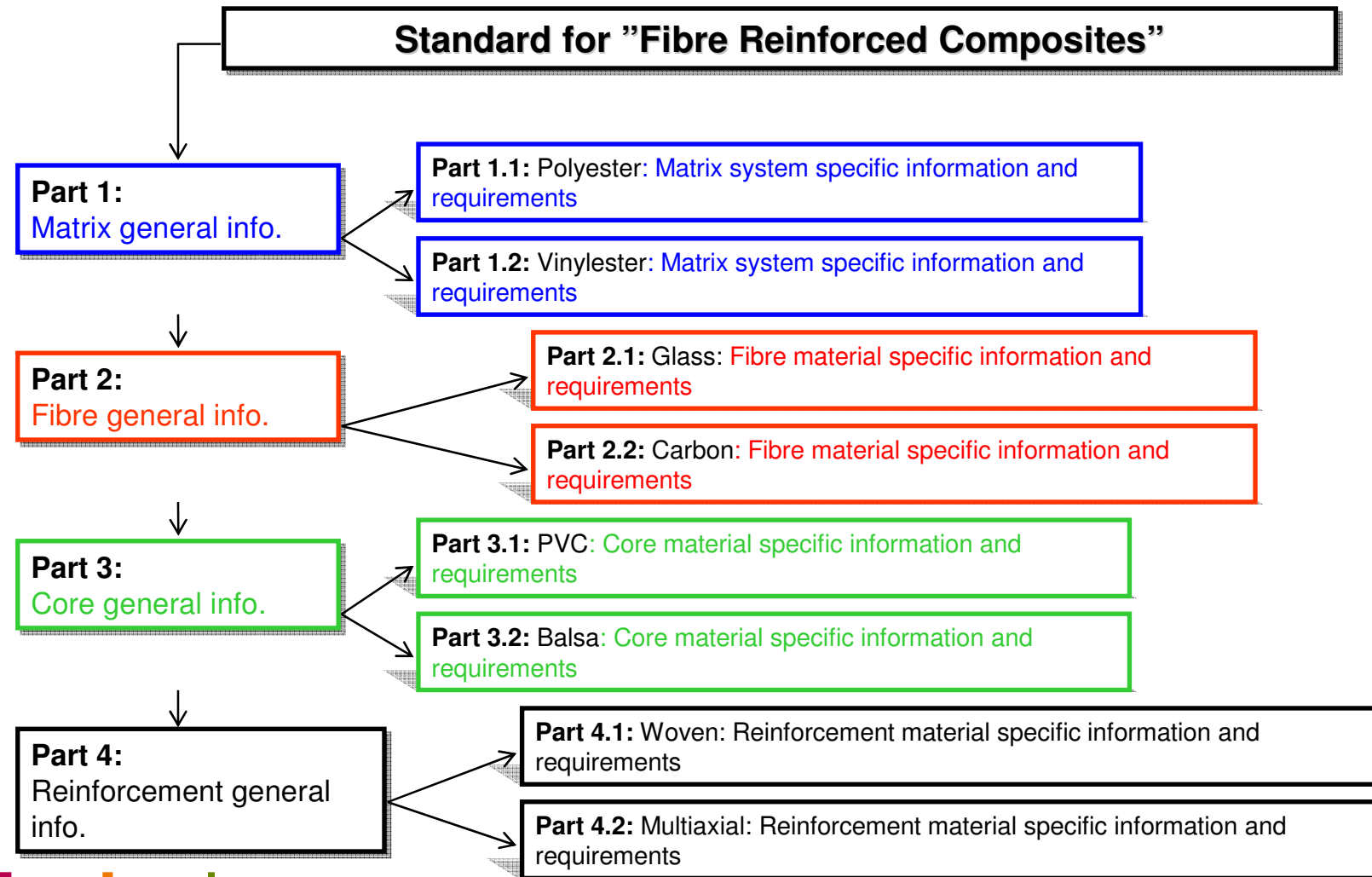
- Etablere en serie av standarder ved å starte med spesifisering av råmaterialet og slutte ved brukeren

Hva skal WG 15 jobbe med?

WG 15 Fibre Reinforced Composites

Målet med standardiseringen

Standardene skal ikke begrense type material eller materialutvikling, men de skal bare begrense variasjonene innenfor hvert materiale ved å referere til et sett med definerte elementer som:

- Kjemisk sammensetning med toleranser
- Mekaniske egenskaper og hvordan de finnes
- Toleranser på mekaniske egenskaper
- Nøkkeltall i produksjonsprosessen
- Nøkkeltall med hensyn til miljø
- Definisjoner og terminologi

Hvordan nå målet?

Steg 1: WG 15 er etablert

- Nominering av eksperter til WG 15 (Tyskland, Frankrike, Sverige, Norge)
- Etablering av nasjonale speilkomiteer
- Første WG 15-møte holdes 12 og 13. juni i Oslo
- Etablere "businessplan" som skal leveres TC 14. oktober
- Starte å utvikle forslag til standarder

Hvordan nå målet?

Steg 2: Prosjektet er godkjent

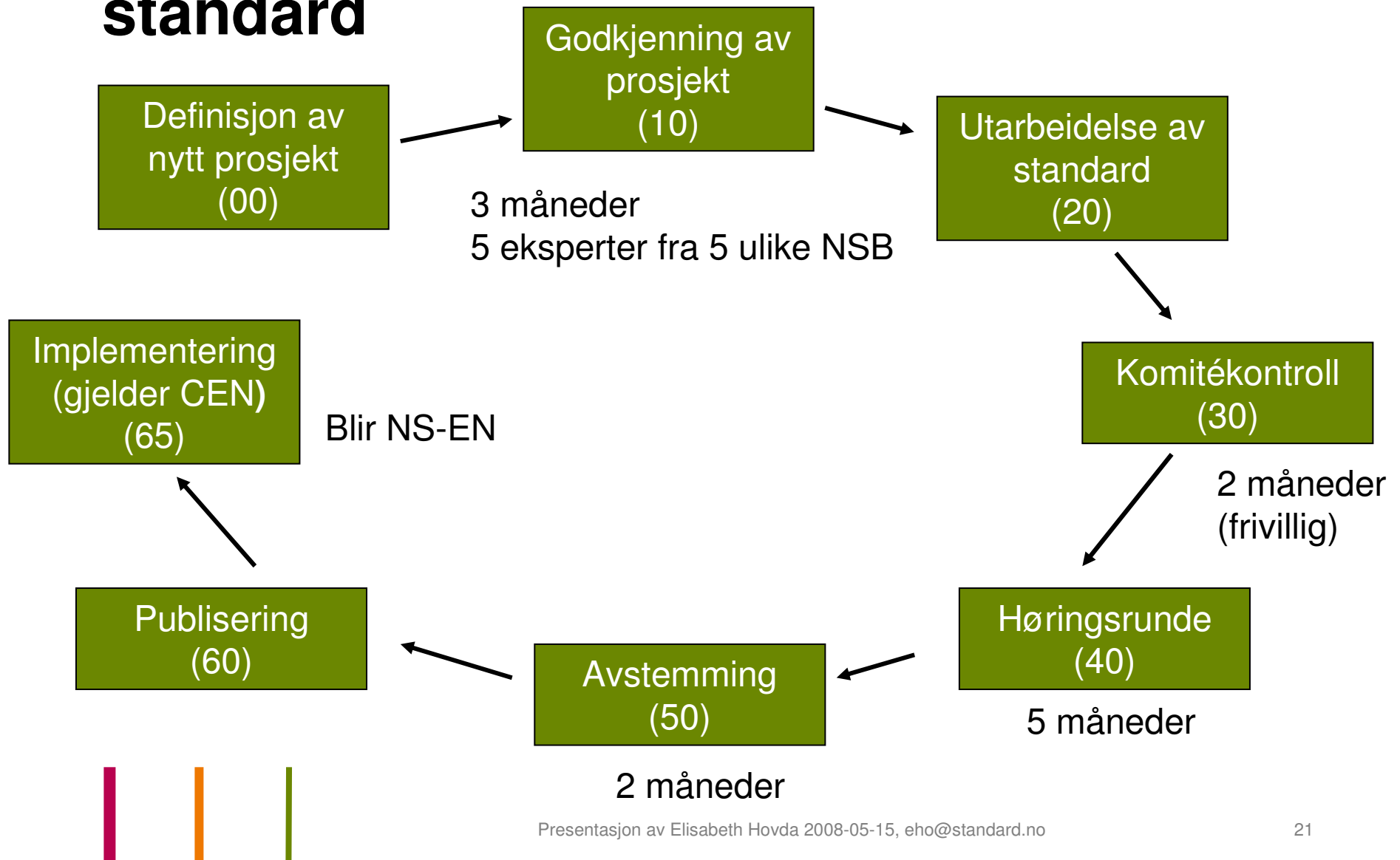

- CE/TC 249 godkjenner prosjektet og klokken begynner å gå
- Forslagene sendes ut til NWIP (New Work Item Proposal)
- 3 måneders avstemming der eksperter melder sin interesse (må ha 5 eksperter fra 5 land)

Hvordan nå målet?

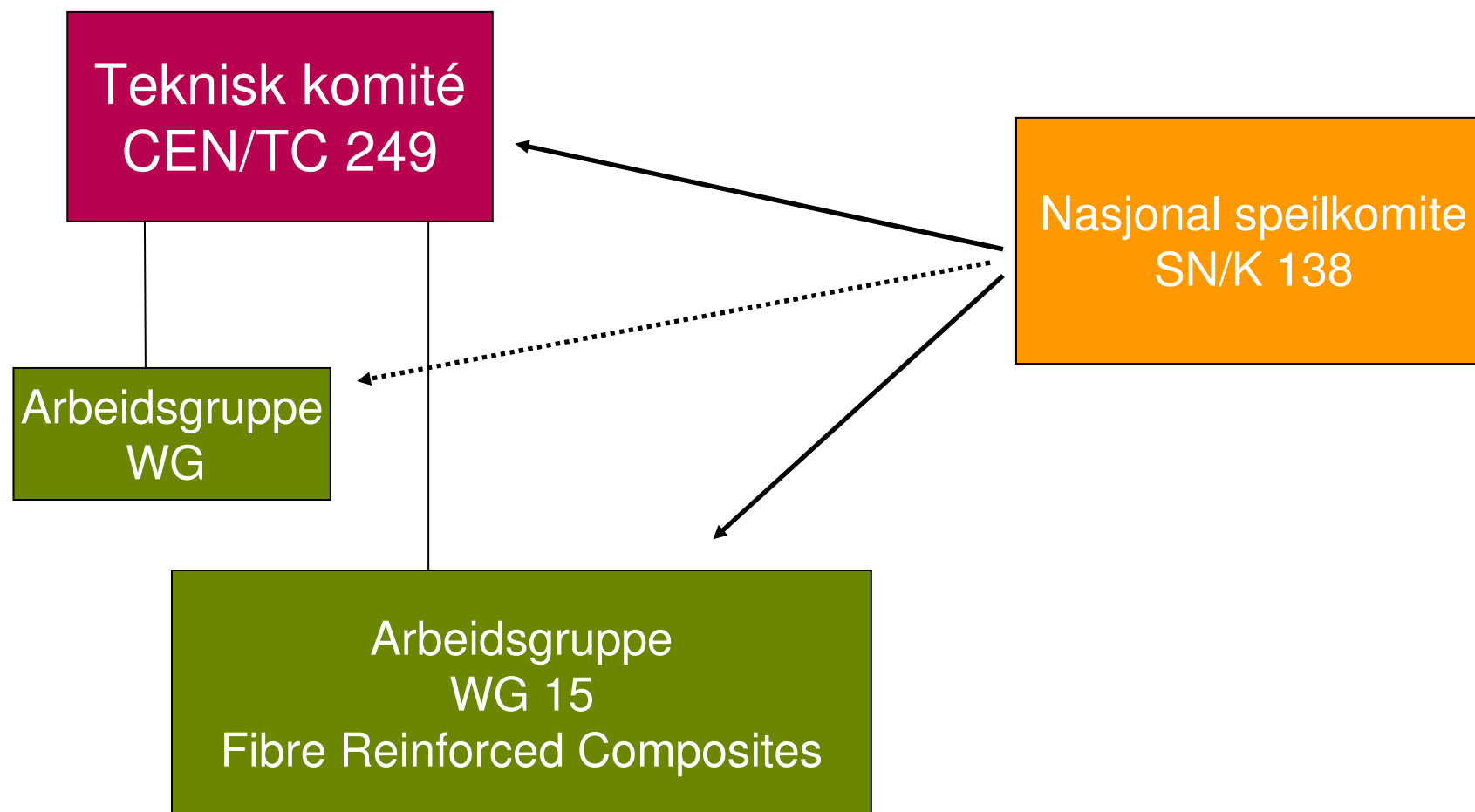
Steg 3: Utviklingen av en standard

Hvordan kan du delta?

Organisering av arbeidet

Engasjement på tre nivå

Aktiv deltakelse
internasjonalt

- delta i TC, WG

Aktiv deltakelse
nasjonalt

- delta i SN/K-komité (speilkomit )
- høringer/kommentarer

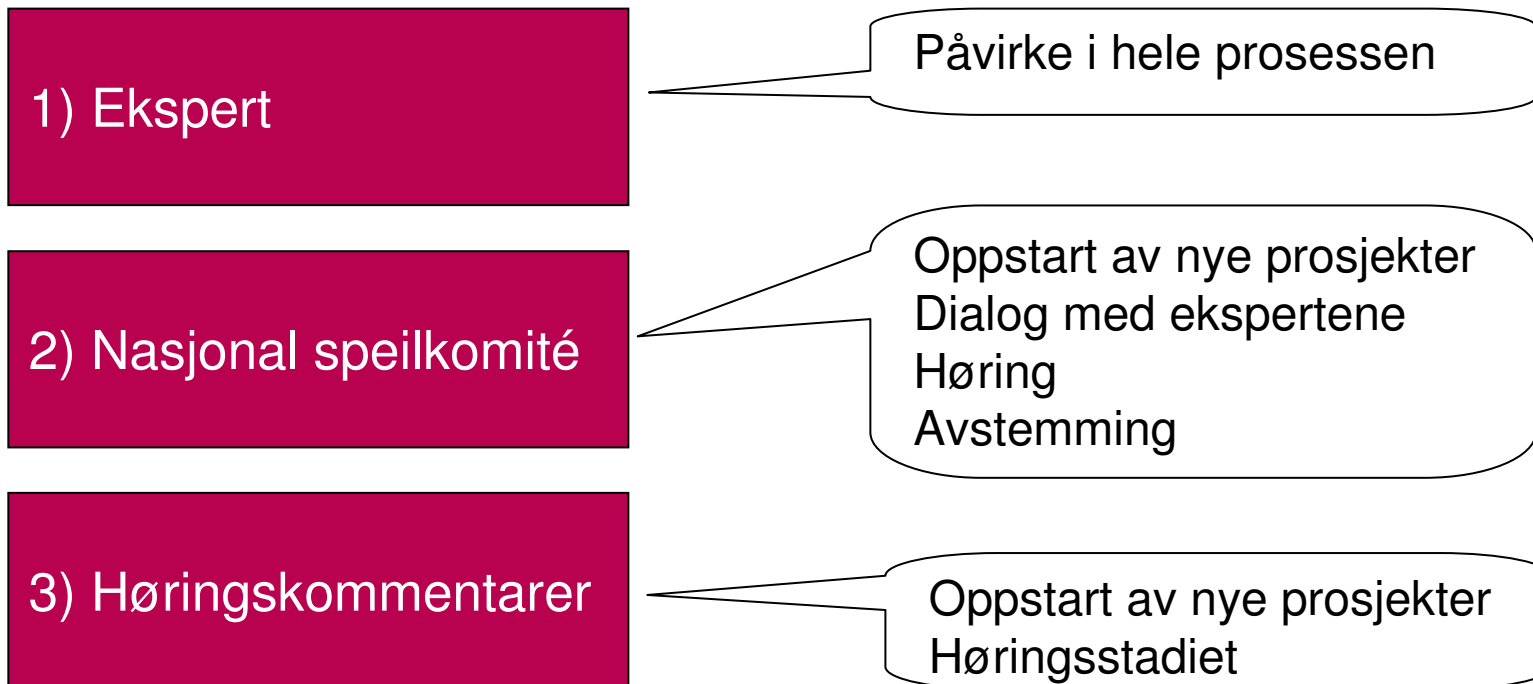
Informasjon/
oppdatering

- tilgang på dokumenter
- tilgang på ferdige standarder

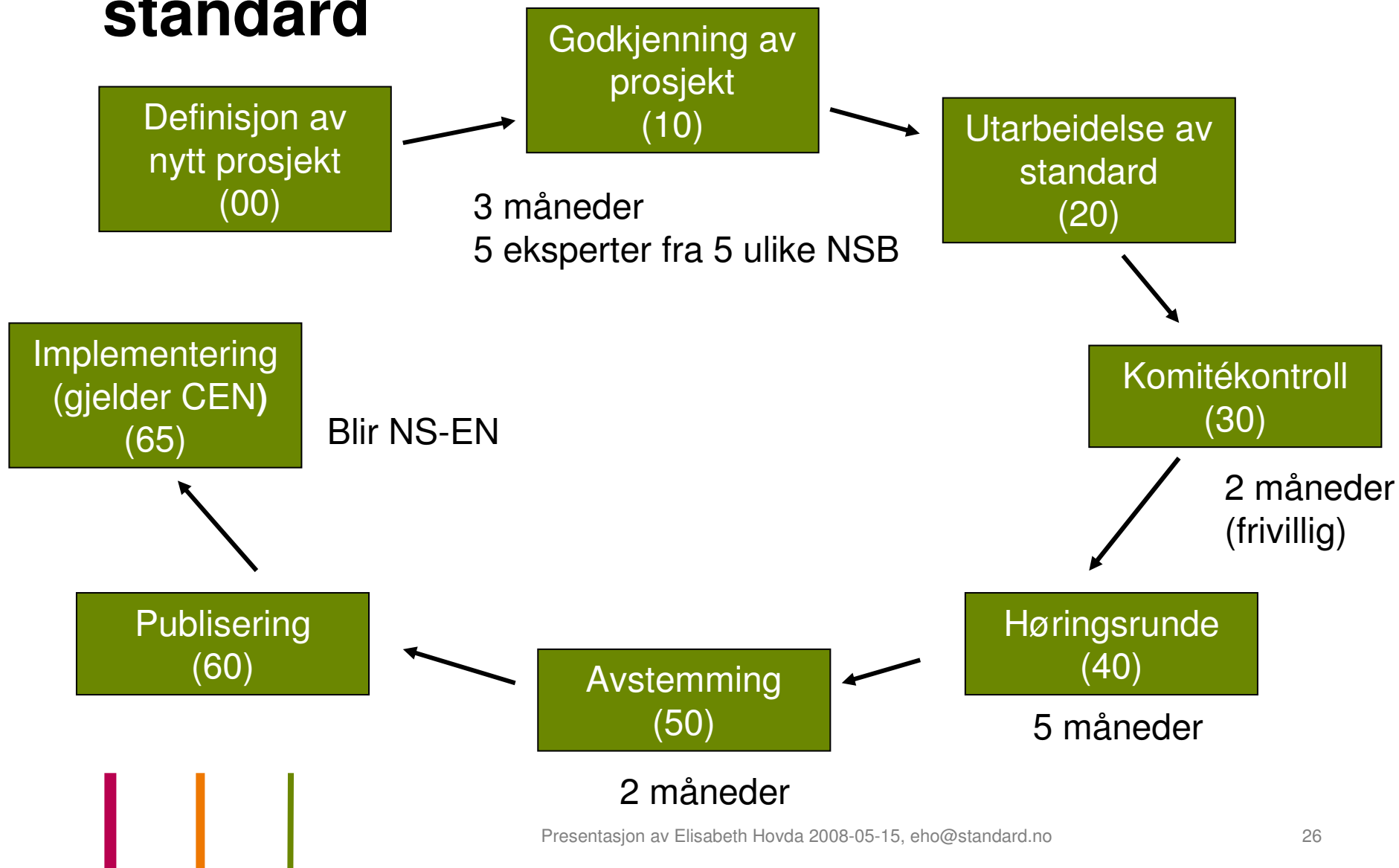
Hvordan delta/påvirke?

Ulik påvirkningsmulighet avhengig av hvordan man velger å delta

Hvordan nå målet?

Steg 3: Utviklingen av en standard

Visjon

Din veiviser i en verden av muligheter.

Vil du også være med og påvirke?

Jon Taby: jon.taby@fireco.no

Elisabeth Hovda: eho@standard.no

Hvorfor?

- For at komposittmaterialet skal oppføre seg som tenkt må det også bestå av det vi hadde tenkt.
- For å kunne beskrive hva vi har tenkt det skal bestå av på en entydig måte.
- For at vi skal kunne få den samme varen neste gang vi skulle benytte de samme tankene.

Standardisering - intet nytt

Det første sporet etter standarder på pengesystemer, mål og vekt kommer fra en tid som er antatt å være hele 3500 år før vår tidsregning.

Eksemplene er funnet i Indusdalen

